

SUDJELOVANJE LAIKA U PROROČKOM POSLANJU CRKVE

Borislav Dadić, Split

Uvod

U ovom ćemo članku promišljati o ulozi i sudjelovanju vjernika laika u poslanju Crkve danas. Recimo odmah da se ovo njezino poslanje u svojoj biti neće razlikovati od poslanja Crkve od njezinih početaka pa tijekom cjelokupne njezine povijesti. Ali načini djelovanja, putovi kojima ona danas donosi Radosnu vijest, kao i osobe kojima je Crkva poslana, sa svim njihovim aktualnim problemima i zahtjevima, običajima i mentalitetom, uvelike će se razlikovati od uvjeta proteklih vremena. Crkva mora uvijek promišljati nove putove djelovanja, a istodobno ostati vjerna osnovnoj zadaći koju joj je povjerio Gospodin. Naime, ona i danas, kao i uvijek, mora prenositi izvornu božansku riječ upućenu svakom čovjeku, pozivajući ga na obraćenje. Ona u svako vrijeme, bilo zgodno ili ne, poziva čovjeka da napusti putove grijeha i zločina i da se obrati svome Bogu i jedinom Spasitelju svijeta, Isusu Kristu.

Već se iz ove specifične pozicije Crkve unutar razvojnog povijesnog procesa naslućuje razapetost Crkve između njezina proročkog poslanja i konformizma koji joj prijete u susretu s konkretnim povijesnim okolnostima. Problem je kako ostati autentična i vjerna izvornoj zadaći, a u isto vrijeme biti uvijek mlada i suvremena. Ova stalna napetost pojačana je i samom naravi Crkve, koja je s jedne strane božanskog podrijetla i za svoju glavu ima Gospodina, a s druge strane nju također čine krštenici, ljudi ranjene naravi sa svim dobrim i zlim nagnućima i običajima.

Vjernici laici, kao pravi članovi ove Crkve, sudjeluju svojim životom u oba njezina vida, tj. u njezinu proročkom poslanju, kao i u njezinoj neprestanoj opasnosti da ne upadne u konformizam dodvoravajući se "duhu ovoga svijeta" (usp. *Iv* 18,36).

Izlaganje ćemo podijeliti u dva dijela. U prvom ćemo, vrlo sažeto, iznijeti jasan nauk Crkve iz kojeg proizlazi da vjernici laici ne samo da imaju pravo na participaciju na proročkom poslanju Crkve nego je to prije svega njihova dužnost. Drugi dio će biti više praktičke naravi, u kojem ćemo nastojati analizirati sadašnje stanje Crkve i ponuditi samo neke smjernice djelovanja, s nakanom poboljšanja stanja.

Sasvim je jasno da ova analiza nema pretenziju da bude sveobuhvatna i potkrijepljena najsvježijim pozitivnim socio-loškim istraživanjima, kao što ni ponuđene smjernice sigurno nisu najbolji ni jedini načini djelovanja. One nastoje biti samo jedan mali doprinos u velikom zahvatu obnove lica Crkve, koju je ona sama započela na II. vaticanskom saboru.

I.

I. PROROČKO POSLANJE CRKVE

Kada govorimo o proročkom poslanju Crkve svakako je dobro podsjetiti se što proroštvo, odnosno prorok uopće znače. Luis Boyer u svom odličnom Teološkom rječniku donosi da pojam "prorok" dolazi od riječi *phemi*, što znači "onaj koji govori u ime" nekoga drugoga.¹ U Starom zavjetu prorok je bio onaj koji je govorio u Božje ime, objavljujući njegove zahtjeve i obećanja. Zajednički objekt svih proroštava Staroga zavjeta jest Božji plan sa svojim narodom. Zato su proroci, više od proricanja pojedinačnih događaja, stalno intervenirali tako što su usmjeravali narod prema ostvarenju Božjih planova, u kojem će postići radostan i potpun život.²

Proročka karizma također je prisutna, ne samo u Starom zavjetu, nego i u Crkvi Novoga zavjeta, sve tamo od njezinih početaka. Ovu karizmu, između mnogih drugih, susrećemo u

¹ Usp., L. Bouyer, *Prophetes et prophétie*, u: Dictionnaire Theologique, Desclé, Paris 1990, 2.ed., str. 283. Isti smisao donosi i B. Mondin kada kaže da pojam *prophetes* znači "onaj koji govori umjesto nekog drugoga", odnosno umjesto Boga (usp., B. Mondin, *Profeta*, u: Dizionario enciclopedico di filosofia, teologia e morale, Massimo, Milano 1994, 2.ed., str. 680.

² Usp., Bouyer, str. 284.

poslanicama sv. Pavla.³ Pored toga što je proroštvo posebna karizma darovano od Boga pojedincima, ono je na određeni način prisutno kod svih vjernika, budući da su postali "dionici Kristove svećeničke, proročke i kraljevske službe."⁴

Sama bit proročkog poslanja Crkve daje se razumjeti iz Zakonika kanonskog prava, kan.747, gdje se kaže da Crkva kojoj je Krist Gospodin povjerio poklad vjere ima proročko poslanje ili zadaću naučavanja, tj. da "uz pomoć Duha Svetoga objavljenu istinu sveto čuva, dublje istražuje, vjerno navješta i tumači, ima dužnost i prirodno pravo ... neovisno o bilo kojoj ljudskoj vlasti, propovijedati Evandjelje svim narodima."⁵

II. SUDJELOVANJE LAIKA NA PROROČKOM POSLANJU CRKVE

Zapitajmo se jesu li vjernici laici pozvani da sudjeluju na tom poslanju? Recimo odmah da jesu! Na to ih izravno poziva II. vatikanski sabor. Naime, ovaj Sabor naučava da "laici stječu dužnost i pravo na apostolat iz svog sjedinjenja s Kristom glavom. Njih, koji su po krstu ucjepljeni u mistično Tijelo Kristovo, po potvrdi ojačani snagom Duha Svetoga, sam Gospodin dodjeljuje apostolatu."⁶ Iz toga je vidljivo da je to poslanje laicima općenito namijenjeno od prvih dana Crkve, kao što je to poziv svakom pojedinom kršćaninu od malih nogu, odnosno od njegova krštenja. Međutim, kao što su svećenici i redovnici po božanskom pozivu određeni da žive u jednom specifičnom načinu života unutar Crkve, bilo bi čudno "da svi ostali vjernici ne bi imali svoj specifični načinu života, u skladu za božanskim pozivom i osobnim odgovorom."⁷ Zbog

³ Usp. 1 Kor 12, 28.

⁴ *Lumen gentium*, br. 31.

⁵ *Codex Iuris Canonici*, can. 747: ..."Spiritu Sancto assistente, veritatem revelatam sancte custodiret, intimius perscrutaretur, fideliter annuntiaret atque exponeret, officium est et ius nativum, ..., a qualibet humana potestate independens, omnibus gentibus Evangelium praedicandi".

⁶ *Apostolicam actuositatem*, br. 39.

⁷ J. Beyer, *Il rinnovamento del diritto e del laicato nella Chiesa*, Ancora, Milano 1994, str. 109.

toga se svaki vjernik treba pitati o tome gdje ga Bog želi unutar svoje svete Crkve; i kao odgovor na to pitanje treba izvršiti svjesni i motivirani izbor načina života. Ako svećenički i redovnički poziv pretpostavljaju jedan izbor načina života, kao odgovor na božanski poziv, treba "isto tako tvrditi da jedan poziv na brak jest jedan božanski poziv unutar Crkve, da takav poziv postavlja kršćanina usred svijeta i čini ga odgovornim za svijet."⁸

Dakako da proročko poslanje Crkve danas najviše obnašaju svećenici, ali Sabor želi podsjetiti da se u jednom širem kontekstu ono proteže i na laike. Naime i laici, čineći narod Božji, vrše jednu ulogu vlastitu svećenstvu. Jer "Krist Gospodin, Veliki Svećenik uzet između ljudi učinio je od novog naroda *kraljevstvo i svećenike za Boga, Oca svoga*."⁹ Zbog toga i vjernici laici posvećeni, te više ne pripadaju svijetu, odnosno nisu profani. Po krštenju su primili Kristovu milost i participiraju na njegovoj smrti i uskrsnuću, čineći tako dio njegova Tijela. Hram su Duha Svetoga i građani Kraljevstva Božjega, ali nikako pasivni građani, koji samo čekaju da ih drugi uvedu u pripravljeno im kraljevstvo koje im treba osigurati utočište i zaklon od ovoga pokvarenog svijeta, a svećenici će im biti stalno na usluzi, poput nekog servisa, dijeleći im sakramente prema njihovim željama i raspoloženjima. Od laika se naprotiv traži da svim svojim silama neprekidno i neumorno "traže kraljevstvo Božje baveći se vremenitim stvarima i uređujući ih po Bogu", te da u skladu sa svojim staležom, "žive u svijetu, to jest u svim i pojedinim dužnostima i poslovima svijeta i u redovitim prilikama obiteljskog i društvenog života, kojima je kao protkan njihov život. To su oni od Boga pozvani da pridonesu, kao iznutra poput kvasca, posvećenju svijeta ... Na njih dakle posebnim načinom spada da sve vremenite stvari, s kojima su tijesno

⁸ J. Beyer, *Il rinnovamento del diritto e del laicato nella Chiesa*, Ancora, Milano 1994, str. 111. Autor dalje donosi još jednu važnu distinkciju glede poziva unutar Crkve. Naime on ovdje govori o osobama koje žive celibat u svijetu i nisu redovnici, nego imaju specifični laički poziv.

⁹ *Lumen gentium*, br. 10.

vezani, tako rasvijetle i urede da se uvijek vrše po Kristu i da rastu i budu na slavu Stvoritelja i Otkupitelja.”¹⁰

Uživajući karizmu “kraljevskog svećeništva”, laici su tako-đer pozvani navještati Evanđelje, da tako budu posrednici između Boga i čovječanstva, te da prošire Kraljevstvo Božje po cijelom svijetu. Sabor to naučava vrlo jasno kad kaže da “i laici, budući da su učesnici svećeničke proročke i kraljevske vlasti, vrše svoj udio u poslanju svega naroda Božjega u Crkvi i u svijetu. Oni doista vrše apostolat svojom djelatnošću u evangelizaciji i posvećivanju ljudi, u prožimanju i usavršavanju vremenitog reda evanđeoskim duhom, tako da njihova djelatnost u tom redu očito svjedoči Krista i služi na spas ljudi”.¹¹

Osim ovom svećeničkom, laici su još obdareni službom proroštva i kraljevskom službom. Ova potonja ne znači kraljevanje i moć, nego služenje, i to najslabijima i najsiromašnijima.¹² Upravo u ovim dvjema službama, kako naučava Sabor, laici uživaju posebnu kompetenciju različitu od one koju imaju klerici. Upravo je njihova zadaća navještati Evanđelje u ambijentima gdje ne mogu dospjeti klerici. Tu se ponajprije misli na obitelj, radno mjesto, društveni život, politiku, javne medije i dr.

Svjestan nezamjenjivosti vjernika laika na navedenim područjima života, Sabor vrlo jasno precizira da upravo “laici pak treba da preuzmu obnovu vremenitog reda kao svoju zadaću i da u njemu, vođeni svjetlom evanđelja i duhom Crkve, pokretani kršćanskom ljubavlju djeluju neposredno i konkretno; da kao građani s građanima surađuju prema specifičnoj stručnosti i na vlastitu odgovornost; da posvuda i u svemu traže pravdu Božjega Kraljevstva. Vremeniti rad mora biti tako obnovljen da se, zadržavši u potpunosti svoje vlastite zakone, uskladi s daljnjim načelima kršćanskog

¹⁰ *Lumen gentium*, br. 31.

¹¹ *Apostolicam actuositatem*, br. 2.

¹² Usp., L. Bouyer, *Diacres*, u: *Dictionnaire Theologique*, Desclée, Paris 1990, 2.ed., str. 110. Ovdje se kraljevska služba shvaća u svome općem etimološkom značenju, koje dolazi od riječi *diakonos* i *diakonia*, a znače “sluga” i “služiti”.

života, pošto se prilagodi različitim prilikama mjesta, vremena i naroda.”¹³

Na osnovu smjernica II. vatikanskog sabora, kao i na osnovi same prirode stvari, čini nam se da je u ovom trenutku kod nas veoma važno obratiti pozornost posebno na tri područja apostolata laika, gdje vjernici laici moraju i mogu dati svoj prinos u apostolatu.

1. Radno mjesto i društveni život - Upravo je ovo mjesto gdje su klerici nikako ili vrlo malo nazočni, pa je apostolska djelatnost vjernika laika na ovom području vrlo važna. Spomenimo k tome još i činjenicu da čovjek najviše dnevnog vremena provede na poslu ili oko njega, te je to zgodna prilika da upravo ondje ostvaruje osobni poziv na svetost, djelujući apos-tolski na sredinu u kojoj radi. Sv. Otac je još kao kardinal Karol Wojtyła bio svijestan ove potrebe posvećenja rada i posvećenja sebe i drugih kroz rad. Tako je on na jednoj konfe-renciji održanoj 1974. god. s temom *Evangelizacija i unutrašnji čovjek*, poticao katolike neka “svatko posvećuje svoj posao i posvećujući se u poslu neka posvećuje druge s poslom.”¹⁴

Treba posebno naglasiti važnost kompetencije vjernika laika u njihovu profesionalnom poslu, te njihovu spremnost da svoj posao obavljaju vrlo stručno, precizno i brzo. Moraju sa zavidnom marljivošću i strpljenjem obavljati svoje profesionalne zadaće, dajući tako naslutiti da za njih redoviti posao nije samo “nadničarenje” za plaću, nego nešto puno više. Naime, svijesni da su pozvani da budu “suradnici Božji” (1Kor 3,9) u daljnjoj izgradnji svijeta, oni će znati da svoje intimno sjedinjenje s Kristom “ne odijele od svoga života - dok u redovitim okolnostima života ispravno obavljaju same svjetovne poslove - nego da, vršeći svoj posao prema Božjoj volji, u samom sjedinjenju rastu.”¹⁵ Stoga će oni s puno više radosti i strpljivosti nastojati svladati poteškoće koje proizlaze iz njihova redovitog posla.

¹³ *Apostolicam actuositatem*, br. 7.

¹⁴ *La fede della Chiessa (Interventi del card. Wojtyła)*, Milano 1979., str. 76.

¹⁵ *Apostolicam actuositatem*, br., 4.

Ne bi se smjelo nikako dogoditi da vjernici laici odvajaju svoj duhovni život od svoga profesionalnog posla, postajući takozvani "kršćani nedjeljom". Veoma je važno da oni imaju razvijen smisao za profesionalne dužnosti, obitelj i društveni život, te da na poseban način razvijaju one naravne kreposti koje spadaju na društveni suživot, kao što su: poštenje, duh pravednosti, iskrenost, čovječnost i hrabrost, bez kojih nema ni pravog kršćanskog života.¹⁶

Da bi mogli na svome radnom mjestu drugima svjedočiti za Krista nužno je da se sami neprestano razvijaju u spoznaji vjerskih istina, živeći svakodnevno kršćansku duhovnost primjerenu njihovu laičkom pozivu. To je ona duhovnost na koju ih poziva II. vatikanski sabor, koja vrlo dobro zna da "ni obiteljske brige, ni drugi svjetovni poslovi, ne smiju ostati izvan okvira duhovnog života, prema onoj Apostolovoj riječi: *Što god htjednete reći ili učiniti, neka sve bude u ime Gospodina Isusa! (Kol 3,17)*".¹⁷

Vjernici laici redovito svoj profesionalni rad ostvaruju u konkretnoj društvenoj zajednici i oni moraju imati vrlo jasne poglede s obzirom na tu zajednicu. Naime, ne smiju biti u zabludi glede naravi građanskog društva, te očekivati da će naše društvo, koje je, kako to pokazuje visoki postotak izjašnjavanja građana kao katolika, u velikom postotku "katoličko", samim tim otvoriti katolicima širom vrata za sve vodeće uloge u društvu i da će sve svoje zakone donositi u skladu s katoličkim moralom i društvenim naukom Crkve. Naprotiv, imamo iskustvo da je to ponekad i suprotno, kao što je slučaj sa zakonom o pobačaju.

Vjernici laici moraju razlikovati svoja prava i dužnosti ako su članovi Crkve i ako su građani u društvu. No, njihova je trajna obveza da ova prava i dužnosti nastoje uskladiti, "imajući na pameti da se u svakoj vremenitoj stvari moraju

¹⁶ Usp., *Apostolicam actuositatem*, br., 4. Postoje primjeri iz naše neposredne prošlosti, dok nam je društvo još bilo pod komunizmom, da su nerijetko sami komunisti i ateisti rado tražili pomoć od svojih kolega na poslu, bez obzira što je bilo poznato da su oni praktični kršćani, jer su ih resile ove naravne kreposti. To je najbolji primjer kako se može apostolski djelovati u svojoj radnoj sredini.

¹⁷ *Apostolicam actuositatem*, br., 4.

voditi kršćanskom savješću, jer se nikakva ljudska djelatnost ni u vremenitim stvarima (*rebus tempo-ralibus*) ne može oti Božjoj zapovijedi".¹⁸ Nadalje, trebaju biti svjesni da "su kršćanska vjera i Crkva i u budućnosti javna stvarnost i da se ne smiju dati degradirati u jedan samo 'privatni čin'. Sve ovisi o tome hoće li kršćani imati hrabrosti da u pluralističkim društvima cjelovito i odlučno žive vjeru Crkve".¹⁹

Na žalost, moramo konstatirati da je, unatoč svim demokratskim promjenama koje su se dogodile u našem društvu, prisutnost angažiranih vjernika laika na odgovornim i vodećim položajima u društvu gotovo zanemariva.

2. Obitelj - je također privilegirano mjesto apostolata laika.²⁰ Većina kršćana je upravo u svojoj obitelji prvi put čula o Bogu. Od svojih je kršćanskih roditelja bila poučena u vjernosti Bogu i svetoj Crkvi katoličkoj. I sam nas Sveti Otac podsjeća da se upravo u obitelji na poseban način vrši proročko poslanje Crkve. Naime, kršćanska obitelj "kao 'domaća Crkva', prirođena je i temeljna škola za odgoj u vjeri: sakramentom Ženidbe otac i majka primaju milost i službu kršćanskog odgajanja djece, kojoj svjedoče i ujedno prenose ljudske vrijednosti i religiozne vrednote ... Sam svakidašnji život autentično kršćanske obitelji prvo je 'iskustvo Crkve', koje onda treba naći potvrdu i rascvat u postupnu i odgovornu uklapanju djece u širu crkvenu zajednicu i u građansko društvo".²¹

Današnji način života, kada su roditelji zbog profesionalnog posla većinu dana odsutni iz obiteljskog doma, a djeca prepuštena samima sebi i nerijetko pogubnom utjecaju ulice ili televizije, gotovo u potpunosti onemogućava ovo prvo iskustvo Crkve. S druge strane imamo slučajeve da odgoj koji djeca primaju u obitelji nije u skladu s onim što ga primaju u školi ili putem javnih medija. To posebno vrijedi kad je u

18 *Lumen gentium*, br. 36.

19 K. Lehmann, *Vjera kao privatni čin i javna stvarnost*, u: Crkva u uvjetima modernog pluralizma. Zbornik radova teološkog simpozija - Split, 23. 10. 1996., Crkva u svijetu, Split 1998., str. 21.

20 Usp., *Lumen gentium*, br. 35.

21 *Christifideles laici*, br. 62.

pitanju Katolička crkva, koja se djeci preko medija predstavlja najčešće kao neka stroga organizacija, koja je u povijesti nerijetko radila zle stvari (uvijek su na tapetu inkvizicija, križarski ratovi i sl.). Stoga Sveti Otac na poseban način stavlja na srce kršćanskim obiteljima temeljnu istinu da "što više kršćanski supružnici i roditelji porastu u svijesti da je njihova 'domaća Crkva' dionica života i poslanja opće Crkve, to bolje će moći odgojiti svoju djecu u 'osjećanju Crkve' i osjetiti svu ljepotu posvećenja svih svojih sila u službi Božjeg Kraljevstva".²²

Upravo je ovaj osjećaj za Crkvu i crkveno, tj. biti čovjek Crkve, ono što često nedostaje vjernicima laicima. Nerijetko se od njih čuje kritika na samu Crkvu, iako oni pri tom misle samo na crkvenu hijerarhiju. Kritizira se Crkva da treba učiniti ovo i ono, a nema se dovoljno svijesti da su i oni Crkva. Dapače, postoje segmenti života u koje Crkva hoće i treba proširiti svoje djelovanje, a to preko hijerarhije ne može uspješno izvesti, bez napasti da upadne u konformizam ili kompromis s društvenim strukturama. Ona, naprotiv, u takvim slučajevima može puno uspješnije i autentičnije djelovati preko građanskih prava svojih članova, zalažući se tako za pravednije zakone koji će štiti ljudski život i pomagati mu da se razvija od začeca do naravne smrti. Upravo su kršćanske obitelji najzainteresiranije za ostvarivanje i provedbu prave-dnih zakona koji će štiti interese male djece, pomoći obiteljima u dobivanju zaposlenja i rješavanja stambenih problema.

Obitelj je najbolje mjesto gdje će se vjernicima laicima i budućim odgovornim članovima društvene zajednice usaditi u srce osjećaj i briga, kako za njihovu prirodnu obitelj, tako i za Crkvenu zajednicu. Upravo se tu moraju poučiti kako je njihova borba i zalaganje za pravednije zakone u društvu, kao i borba protiv svih loših pojava koje izravno ugrožavaju svaku obitelj, zapravo njihova aktivna suradnja na proročkom poslanju Crkve.

3. Škola - je danas, posebno nakon uvođenja vjeronauka u škole, također izuzetno važno mjesto navještanja Božje riječi. Ovdje je veoma važno upozoriti na činjenicu da će

²² *Christifideles laici*, br. 62.

rezultat i ovog navještanja najizravnije ovisiti o solidnoj izobrazbi i formaciji kateheta laika. Ovo također vrijedi općenito za sve vjernike laike koji rade na odgoju mladeži. To je ono što sv. Otac Papa naziva "odgojem odgojitelja". Za njihov odgoj on kaže da "odgojiti one koji će se, sa svoje strane, truditi oko odgoja vjernika laika jedna je od prvih stvari u nastojanju da se osigura opći i razgranati odgoj svih vjernika laika".²³ Moramo naglasiti da se na izobrazbi kateheta, barem kvantitativno, učinilo mnogo. Ostaje pitanje kvalitete njihove izobrazbe, kao i pitanje imaju li crkveni pastiri, odnosno mjesni biskupi uvida u nju.²⁴ O njoj će ovisiti hoće li katehete biti oni koji grade ili oni koji, često i nesvjesno, ruše Crkvu.²⁵

Ostaje još problem izobrazbe i formiranja onih vjernika laika koji igraju vodeću ulogu u vjerničkim "skupinama, društvima i pokretima", koji također sudjeluju u odgoju vjernika laika, kako kaže Sveti Otac.²⁶ Koliko je nama poznato takvih programa, barem onih sustavnih, još nema. Postoje tek pokušaji da se koordinira i prati rad postojećih vjerskih društava i pokreta,²⁷ ali ne postoji skrb za formaciju i doktrinarnu izobrazbu njihovih vodećih ljudi.

23 *Christifideles laici*, br. 63.

24 Ovo spominjemo iz razloga jer prema saborskoj konstituciji *Lumen gentium* br. 25, kao i drugim odgovarajućim Crkvenim dokumentima, spada na biskupe dužnost da budno bdiju nad naučavanjem vjere u svojim biskupijama i "odbiju od svoga stada zablude, koje mu prijete" (LG 25). Sabor, također, na poseban način stavlja na dušu biskupima potrebu katehetske pouke i formaciju kateheta (usp., dekret *Christus Dominus*, br. 14). Nerijetko se događa da pojedini predmetni profesor određuje literaturu po kojoj kateheta dobiva teološka znanja, a da biskup nema stvarnog uvida u materiju koja se predaje.

25 O ovome se kod nas puno raspravljalo, pod utjecajem negativnog iskustva Njemačke, prilikom uvođenja vjeronauka u škole.

26 Usp., *Christifideles laici*, br. 62.

27 U ovom smislu je Vijeće za laike HBK-a nekoliko puta okupilo predstavnike vjerskih udruga i molitvenih zajednica. Najznačajnija su bila dva skupa. Onaj održan od 16. do 18. listopada 1992. god., i drugi, od 31. ožujka do 1. travnja 1995 god., oba održana u Zagrebu. Izdani su i prigodni zbornici o tim skupovima. Sličnih okupljanja j bilo i u Splitsko-makarskoj nadbiskupiji, a posljednji je bio u konkatedrali sv. Petra u Splitu 24. svibnja 1999. god.

II.

I. MOGU LI LAICI U NAŠOJ DOMOVINSKOJ CRKVI IZVRŠITI DOBRO OVO SVOJE POSLANJE?

Da bismo odgovorili na ovo pitanje moramo postaviti jedno drugo: jesu li laici primjereno pripravljeni na njega? Mislimo da nisu. Naime, za vrijeme komunizma to se, iz već poznatih razloga, uglavnom nije ni moglo. No, da li se tijekom ovih posljednjih desetak godina dovoljno iskoristio prostor koji dopušta demokratsko društvo, kao primjerice angažiranje vjernika laika u katoličkom tisku te vjerskim radijskim i televizijskim emisijama?

Istina, postoje pojedinačni slučajevi ovakvog angažmana, ali nema sustavnog rada i pripreme laika za ovakav angažman. Postoje također razni vjerski laički pokreti i udruge, ali nema dovoljne skrbi i duhovne asistencije u njihovu radu, koja bi trebala doći od strane klera. Postoji stoga opasnost da se njihovo djelovanje ograniči samo na neki manji prostor, da im nedostaje osjećaj za širinu, za "katolicitet". A Papa nas podsjeća da laici, i ne samo oni, trebaju biti katolički odgojeni i da tako trebaju i djelovati: "Isti Koncil jako potiče vjernike laike da djelotvorno žive tu svoju pripadnost posebnoj (partikularnoj) Crkvi, dišući sve više 'katolički'" ... - Međutim, papa napominje da "vjernici laici ne mogu ograničavati svoju suradnju samo unutar župe ili biskupije nego se moraju truditi da je prošire i na međuzupski, međubiskupijski, nacionalni i međunarodni plan ... Tako neka budu zabrinuti potrebama Božjeg naroda širom cijelog svijeta."²⁸

O potrebi i načinu dobro formiranih vjernika laika imamo izvrstan uzor u domaćim apostolima iz neposredne prošlosti, koje mi često zaboravljamo i nedovoljno poznajemo, misleći da je tuđe uvijek bolje. Ovdje ponajprije mislim na dr. Ivana Merza. On je, mogli bismo reći, cijeli svoj život posvetio sudjelovanju na proročkom poslanju Crkve, i to kao vjernik laik.

²⁸ *Christifideles laici*, br. 25.

Donijet ćemo ovdje samo neke glavne ideje koje su njega vodile u odgoju mladeži, a koje i za nas ne gube nimalo na aktualnosti, već dapače sažimlju zadaće koje stoje pred nama:²⁹

1. Osobna svetost apostola - Ivan je bio kompletan suvremen apostol. Pripremao se preko studija, provodeći dubok duhovni život, hraneći se molitvom i pokorom. Iza njegovih riječi naslućivao se je duboki vjerski život. Uvijek je naglašavao važnost unutrašnjeg života. Neprestano je isticao da se treba truditi da se postane sličan Kristu. Da bismo to postigli treba se odlučiti svim snagama težiti biti svet i k tome, treba se svakodnevno vježbati u krepostima.

2. Formacija apostola - To je prva svrha vjerskih udruga. Smatrao je da je potrebno formirati jedan uži krug gorljivih katolika, koji će poslije u svojoj sredini osvojiti mladež za Krista. Znao je reći: "Od mladeži tražite puno, jer oni mogu žrtvovati mnogo; što više tražite, više će ostvariti".³⁰ Više od svega zanimala ga je kršćanska svetost i od svojih je članova nastojao napraviti prave apostole svetosti.

3. Ljubav za Crkvu i sv. Oca Papu - Apostolat je rad na spasenju duša i zato mora biti u ovisnosti o hijerarhiji Crkve i u suradnji s njom. Zahtjeva je potpunu vjernost sv. Ocu i mjesnim biskupima. Širio je poznavanje papinih enciklika. Na moru uzburkanom od zabluda i strast koje muče čovječanstvo, Petrova stolica, je "još uvijek nada i luka spasa" (Benedikt XV.), kojoj se moramo utjecati i gdje moramo pronaći zaklon, ako ne želimo propasti.

Smatrao je da je vjernost Svetoj Stolici bila posebno važna Hrvatima katolicima, zbog položaja u odnosu na Istok. Mi bismo dodali da je ova vjernost i danas isto toliko važna, ali zbog opasnosti koje dolaze sa Zapada. Sv. Otac, Ivan

²⁹ Potanje o Merzu kao odgojitelju kršćanske mladeži vidi u Fabijan Veraja, *Ivan Merz. Pioniere dell'Azione Cattolica in Croazia (1896-1928)*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1998, str. 745-796.

³⁰ F. Veraja, *Ivan Merz. Pioniere dell'Azione Cattolica in Croazia (1896-1928)*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano 1998, str. 747.

Pavao II., nam je veoma jasno pokazao koliko je to nama važno čak i za opstojnost Hrvata kao naroda.³¹

II. TRAŽENJE NOVIH RJEŠENJA

Da bi Crkva mogla izvršiti svoju proročku misiju i u našem vremenu nužno je potrebno da svi vjernici, klerici i laici, budu ponajprije Kristovi *svjedoci*. Tu istinu na poseban način ističe geslo Papina posjeta Hrvatskoj: "Bit ćete mi svjedoci". Krist to od nas traži. Blaženi kardinal Stepinac to je zasigurno bio i u tome je ostao nesalomljiv i beskompromisan. Kao da se je vodio geslom: radije puknuti nego se svinuti! Trebamo, uz Božju pomoć, i mi nastojati biti takvima. Mora se svjedočiti osobnim životom, a to znači djelima i ponašanjem. Pritom i klericima i laicima prijeti opasnost od konformizma.

Tako će klerici kadkad posegnuti za civilnim odijelima i sredstvima djelovanja primjerenijima poslovnim ljudima građanskog svijeta negoli duhovnom staležu kojem pripadaju.

Laicima s druge strane prijeti opasnost da se "zasićeni" nezavidnim položaja vjernika iz doba komunizma počnu služiti Crkvom za svoje osobne interese, umjesto da i dalje služe Crkvi.³² I zato, bez obzira koju važnu društvenu ili političku službu obnašali, vjernici laici moraju ostati vjerni svom proročkom poslanju. Ne smije im se dogoditi da u nastojanju da što prije postignu blagostanje, kako za cijelu zajednicu tako i za sebe osobno, ne biraju sredstva i upadnu u društveni konformizam koji je sve češća pojava u našem vremenu. Crkveno učiteljstvo ih poziva da se "zbog oskudice u vremenitim dobrima ne obeshrabre niti zbog obilja nadmu; nasljeđujući poniznoga Krista, neka ne teže za taštom slavom, nego neka nastoje svidjeti se više Bogu nego ljudima, spremni

³¹ Usp., Papa Ivan Pavao II, "*Bit ćete mi svjedoci*". Govori za vrijeme pastoralnog pohoda Hrvatskoj od 2. do 4. listopada 1998., Kršćanska sadašnjost, Zagreb 1998, str. 7.

³² Ova je pojava dosta prisutna kod naših tzv. "političara katolika". Naime, kada se trebaju dobiti birački glasovi onda su im usta puna "katoličkog", ali kada u Saboru treba govoriti protiv ozakonjivanja abortusa, onda su "samo" političari.

da se uvijek radi Krista sve ostave i podnesu progonstvo radi pravde.”³³

Kako se apostolat jednog vjernika laika ne iscrpljuje samo svjedočanstvom života, nužno je da on pronalazi načine da “Krista navješćuje riječima, bilo onima koji ne vjeruju, da se privedu k vjeri, bilo vjernicima da se pouče, učvrste i potaknu na gorljiviji život”.³⁴

Danas se, za razliku od komunističkog razdoblja, veoma često govori o Božjoj Riječi. Citira se Sveto pismo i donose njegova raznolika tumačenja. Svjedoci smo nerijetkog pozivanja na Sveto pismo, kako bi se opravdalo ponašanje i djelovanje koje nikako nije u skladu s naukom Katoličke crkve. Uzrok su tome često istrgnuti citati ili kriva tumačenja Svetog pisma, koja nesmetano šire novopridošle sekte, u pravilu sa Zapada. Potrebno je stoga Božju Riječ prenositi vjerno i cjelovito, a ne u skladu s oportunošću trenutka i mjesta. Ne tako da svi budu zadovoljni i da se nikome ne zamjerimo, nego onako kako sv. Pavao potiče Timoteja, a s njime i sve nas: “Zaklinjem te pred Bogom i Kristom Isusom, koji će suditi žive i mrtve, zaklinjem te pojavkom njegovim i kraljevstvom njegovim: propovijedaj Riječ, uporan budi - bilo to zgodno ili nezgodno - uvjeravaj, prijeti, zapovijedaj sa svom strpljivošću i poukom. Jer doći će vrijeme kad ljudi neće podnositi zdrava nauka nego će sebi po vlastitim požudama nagomilavati učitelje kako im godi ušima; od istine će uho odvracati, a bajkama se priklanjati. Ti, naprotiv, budi trijezan u svemu, zlopati se, djelo izvrši blagovjesničko, služenje svoje posve ispuni!” (2 Tim 4, 1-5).

Potrebno je imati na umu da su svi proroci ovako navještali Božju Riječ, a to je konkretno značilo da su morali ići protiv bezbožnog konformizma svijeta, tj. plivati uzvodno, protiv struje. Najčešće su i život položili, ali proročko poslanje nisu iznevjerili. Tako i Crkva danas treba proročki govoriti, opominjati, upozoravati, koriti i usmjeravati – dok još ima vremena, kako kaže Sveto pismo. Hrvatski vjernički puk, a nerijetko i oni koji nisu vjernici očekuju od Crkve da u ovom

³³ *Apostolicam actuositatem*, br., 4.

³⁴ *Apostolicam actuositatem*, br., 7.

složenom povijesnom trenutku ona govori puno jasnije. Očekuju od nje da se s moralnog gledišta jasnije odredi s obzirom na korupciju koja razara društveno tkivo; s obzirom na pogubno širenje droge i pornografije; s obzirom na pravu poplavu sekta koje nemilosrdno "gutaju" njihovu djecu. Ovaj proročki govor ne bi smio nikako zaobići pojedine štetne pojave i unutar same Crkve. Zbog rapidnog pada morala i sve veće pojave krivovjerja, među vjernike se je uvukla strepnja i bojazan za budućnost njihove djece. Oni su u ovim pitanjima imali apsolutno povjerenje u Katoličku crkvu i stoga očekuju jasan govor i u ovo vrijeme.

Moramo ovdje istaknuti da u nastupima i spisima sv. oca Ivana Pavla II., možemo prepoznati autentični proročki govor Kristova namjesnika. Svjestan ove situacije, on kaže da su sredstva komunikacije naviknula "razne društvene krugove da slušaju ono što 'godi ušima'". Još je gore stanje - nastavlja sv. Otac - "kad se teolozi, osobito moralisti, udruže sa sredstvima komunikacije koja, naravno, daju velik odjek onome što oni govore i pišu u suprotnosti sa 'zdravim naukom'. Doista, kad je istinska nauka nepopularna, nije dopušteno tražiti laku popularnost".³⁵

III. AUTENTIČNO ŽIVLJENJE KATOLIČKE VJERE (ORTOPRAXA):

Da bi Crkva mogla odgovoriti ovim zahtjevima, te aktivno vršiti svoju proročku misiju u konkretnom društvu, potrebno je poduzeti određene jasne korake. Mi ćemo biti slobodni spomenuti ovdje samo neke indikativne smjernice.³⁶

Bilo bi korisno težište pastoralnog rada sa velikih vjerskih okupljanja i vjerničkog mnoštva prebaciti na osobni rad s pojedincima.³⁷ Upravo je osobni kontakt ono što nedostaje

³⁵ Ivan Pavao II., *Prijeći prag nade*, Mozaik knjiga, Zagreb 1994, str. 187.

³⁶ Na to nas potiče II. vatikanski sabor kad kaže da "laici prema svome znanju, kompetentnosti i ugledu imaju slobodu, a katkada i dužnost da reknu svoje mišljenje o stvarima koje se odnose na korist Crkve" (*Lumen gentium*, br. 37).

³⁷ Slična zapažanja donose nam i sociolozi religije. Tako na primjer Jakov Jukić piše: "od folklornog kršćanstva teško je očekivati bilošto osim

čovjeku našeg vremena.³⁸ U tu svrhu mogu puno koristiti ozbiljne pojedinačne sv. ispovijedi, obavljene smireno i bez žurbe a prethodno pripremljene odgovarajućim pokorničkim bogoslužjem. U istu svrhu služe osobni duhovni razgovori, pa i duhovna vodstva, kako s mladima tako i s njihovim roditeljima, bolesnima i starijim osobama. Korisno je nadalje ponovno u praksu vratiti izvorne prokušane katoličke pobožnosti, kao što su zajedničko moljenje krunice, hodočašća u Gospina svetišta, put križa i sl.

Sva ona slavlje koja mogu običnog vjernika odvesti u zabludu, kao što su Dani kruha, Plodova zemlje, Dan planeta Zemlje i sl., treba odvojiti od sakralnog prostora i protumačiti njihov čisto svjetovni i humani karakter. S druge strane, potrebno je kod vjerničkog puka vratiti smisao za sakralno. Treba vjernike neprekidno poučavati da je Crkva posvećeno mjesto, hram Božji, te da se u njemu treba dolično vladati i biti dolično odjeven, kako za vrijeme euharistijskog slavlja, tako i u svako drugo vrijeme. Naime, crkva nije polivalentna dvorana u kojoj se mogu održavati koncerti svjetovne glazbe i kazališne priredbe, niti služi za turističke atrakcije. Ona je prije svega "kuća molitve" (Mk 11,17), u kojoj je na zbiljski stvaran način nazočan Živi Bog pod euharistijskim prilikama.

Crkva svakako treba ići ukorak s vremenom, i znati se koristiti svim tehničkim dostignućima našega vremena. Ali ne smije zbog toga gubiti svoj katolički identitet i jasnoću svojega nauka. U tom bi smislu bilo pohvalno da naša javnost dobije jednu suvremenu katoličku enciklopediju ili leksikon. Ali ako je to *Suvremena katolička enciklopedija* (izd.: Laus, Split 1998.) onda je to podmetnuto kukavičje jaje, o čemu ona mora voditi računa. Naime, ova knjiga donosi svu silu vjerskih zabluda, kao na primjer: istočni grijeh ne postoji (usp., str.

slabljenja proročke funkcije Crkve. Ostaje nam dakle onda jedino pastoral osoba i odgoj zrelih kršćana, sposobnih za susret s modernim svijetom i njegovim problemima" (*Kršćani između tradicije i modernog svijeta*, u *Koncil u Hrvatskoj. Zbornik radova teološkog simpozija u povodu 30. obljetnice Drugoga vatikanskog sabora*, Crkva u svijetu, Split 1996, str. 134.

38 Čini se da sekte imaju uspjeha između ostaloga upravo zahvaljujući ovom pojedinačnom kontaktu s ljudima.

324-325); ispit savjesti je suvišan (usp., str. 383); "vjerovanje u đavla i strah od njega se smanjuje, osim među fundamentalistima i zadržim tradicionalistima" (str. 900); koncil u Efezu, koji je Blaženu Djevicu Mariju proglasio Bogorodicom, "postao je sablazan u povijesti Crkve" (str. 248) i dr.³⁹

Crkvi u njezinu proročkom poslanju sigurno neće biti od koristiti, ako brani samo određene forme društva, političke strane, oblike kulture ili znanstvene teorije. Ona nikako ne smije ići u kolaboraciju sa svijetom i njegovim formama, nego ga treba neprekidno preobražavati u skladu s Božjim duhom. Inače joj i na doktrinarnom planu prijeti opasnost od hereza. U tom smislu veoma je vrijedno podsjećanje dr. Frane Franića da su "sva krivovjerja nastala u Crkvi zbog nastojanja da se Crkva što više prilagodi svijetu u kojem je u nekom trenutku živjela".⁴⁰

IV. JASNA I PRAVOVJERNA FORMACIJA

Nužno je poduzeti korake u smislu još bolje formacije klerika i laika u skladu sa stalnim naukom Crkve. Pri tome bi svakako trebalo voditi računa da se isprave "krive postavke, koje već u temelju ruše mogućnost kooperacije između klera i laika", a koje su bile, "nazočne u odgoju i jednih i drugih".⁴¹ Nužno je voditi računa o specifičnosti svećeničkog i laičkog poslanja unutar iste Crkve, kako je to istaknuo Mužić.

Potrebno je također u procesu izobrazbe jasno razlikovati nauk Crkve od pojedinih teoloških mišljenja. Treba, nadalje,

39 Crkva mora jasno progovoriti kada su u pitanju ovakve knjige, bez obzira što su među urednicima hrvatskog izdanja i naši ugledni teolozi Katoličke crkve (što je stalno bilo isticano u pohvalnim recenzijama). Indikativno je da je po izlasku iz tiska *Enciklopedija* imala samo uobičajeno dobre recenzije, tj. pohvale. Jedinu ozbiljniju i argumentima potkrijepljenu kritiku napisao je laik mr. Ivan Zelić (usp. Ivan Zelić, *Grjesi "katoličke" enciklopedije*, u: "MI Zbor", br. 12/98 i Ivan Zelić, *Ne bojimo se istine*, u: "MI Zbor", br. 4/99). Na žalost, koliko je nama poznato, izostala je kritička recenzija naših katoličkih teologa.

40 F. Franić, *Crkva, stup istine. Uspomene na moje doktrinarne djelatnosti u II. vatikanskom saboru*, Književni krug, Split 1998, str. 712.

41 J. Mužić, *Laik u Crkvi danas i u nas*, u "Crkva u svijetu"1 (1989), str. 45.

vratiti filozofiji dužno mjesto u teološkoj izobrazbi, i jasno pokazati koja je filozofija nespojiva s Božjom Riječi.⁴² Nadalje, nužno je ukazati na zablude koje naučavaju neki autori, poput Hansa Künga i Antonyja de Melloa, a ne ih preporučivati.⁴³

Unatoč tome što već duže vrijeme imamo preveden Katekizam Katoličke Crkve, ne postoje odgovarajući katekizmi za vjeronauk u školi, koji bi bili napravljeni na osnovi ovog katekizma. Naprotiv, kod nas su i dalje u upotrebi udžbenici iz vjeronauka za srednje škole (*Jeka duše*, Zagreb 1992.; *Zov slobode*, Zagreb 1992.; *Na izvorima*, Zagreb 1993.) koje je službeni cenzor za knjige HBK-a ocijenio kao vrlo loše, a za prve dvije je izričito napisao da "bez odgađanja moraju biti bitno prerađene ili isključene iz školske vjeronaučne upotrebe".⁴⁴ Dodatno zbunjuje to što ovi udžbenici imaju odobrenje HBK. To međutim ne priječi pojedinog biskupa da povuče ove udžbenike iz upotrebe u svojoj biskupiji jer upravo na njega spada da bdije nad naukom vjere u povjerenj mu biskupiji. Dok, kako piše kard. Ratzinger, prefekt Kongregacije za nauk vjere, "nijedna biskupska konferencija, kao takva, nema poslanje naučavanja, njezini dokumenti nemaju specifičnu vrijednost, premda se u praksi događa, "... da određeni pad osjećaja osobne odgovornosti kod pojedinog biskupa te delegiranje vlastitih neotuđivih moći pastira i naučitelja strukturama lokalne biskupske konferencije riskiraju da dovedu u anonimnost ono što bi ustvari moralo biti vrlo osobno. Skupina biskupa ujedinjenih u konferenciju u donošenju odluka u praksi ovisi od drugih skupina, od posebnih ureda koji ih pripremaju. Događa se da je traženje zajedničke točke između raznih tendencija te napor posred-

42 Ovoj problematici je sv. Otac posvetio gotovo cijelu encikliku *Fides et ratio*.

43 Unatoč tome što je Crkva zabranila H. Küngu da poučava u njezino ime, njegova se knjiga *Postoji li Bog?* daje studentima kao literatura na crkvenim fakultetima kod nas. Djela Antonyja de Melloa, kojeg je Crkva osudila za krivi nauk (usp. "L'Osservatore Romano", od 23. kolovoza 1988.) i dalje se šire među vjerničkim pukom.

44 S. Bezić, *Vjeronaučne knjige: izvor vjere ili sumnje*, u: Nova tribina, br. 9 (1994), str. 41.

ništva često uzrok raznih kompromisnih dokumenta, gdje su precizne pozicije ublažene”.⁴⁵

Umjesto zaključka

Na kraju bismo željeli reći još ovo, a odnosi se na klerike i na laike; budući da bitna podjela u odnosu na Crkvu nije na laike i klerike, nego na one koji vole Katoličku crkvu i na one koji je ne vole. Ako istini pogledamo u oči, priznat ćemo da smo svjedoci sve većeg otpadanja od Crkve, ne samo na Zapadu, gdje je ono poprimilo masovne razmjere,⁴⁶ nego i kod nas. Koliko mi pridonosimo tome svojim konformizmom, pasivnošću i uskogrudnim egoizmom? Jesmo li svjesni da ćemo mi, koji smo pozvani da budemo sol zemlje i svjetlo svijeta, odgovarati pred Bogom za ovaj otpad od vjere, puno više od drugih? U tom smislu vrlo je znakovita zabrinutost dr. Frane Franića, splitsko-makarskog nadbiskupa u miru, za budućnost. Naime, on s pravom osuđuje apostaziju biskupa Lefebvrea i njegovih pristaša, ali se također pita: “Sprema li se u skrovitosti crkvenog života i koja druga apostazija, opasnija od spome-nute, pod vodstvom ekstremno naprednjačkih teologa, poduprtih i od nekih biskupa”, te zaključuje, “ne usuđujem se ustvrditi, ali ni zanijekati”.⁴⁷

Danas je česta pojava koja dolazi iz redova protivnika Katoličke crkve, a ne mali put se to čuje i od onih koji se nazivaju sinovima te iste Crkve, da se Crkvu proziva zbog njezinih grijeha učinjenih tijekom povijesti i stalno ju se stavlja na stup srama, a njezinoj djeci - vjernicima nameće se

⁴⁵ J. Ratzinger / Vittorio Messori, *Razgovor o vjeri*, Verbum, Split 1998., str. 54. Smatramo da ovo Ratzingerovo pojašnjenje izvrsno oslikava narav navedenih odobrenja.

⁴⁶ Ako netko smatra da su to pretjerane crne misli glede stanja u Crkvi, upućujemo ga na knjigu Ralpa Martina, *The Catholic Church at the End of an Age. What is the Spirit Saying?* (Ignatius Press, San Francisco 1994.), posebno na str. 35-83, u kojoj autor donosi statističke podatke, podijeljene po kontinentima, o opadanju članova Katoličke crkve, kao i o povećanju onih koji se udaljavaju od njezina nauka.

⁴⁷ F. Franić, *Crkva, stup istine. Uspomene na moje doktrinalne djelatnosti u II. vatikanskom saboru*, Književni krug, Split 1998, str. 708.

kompleks sveopće krivnje i nužnosti opetovanog javnog pokajanja. Mučno je slušati neke kršćane kako napadaju svoju Crkvu. Ima nešto patološkog u tim napadima, posebno zato jer ti isti zanemaruju ili čak i odbacuju sakrament sv. ispovijedi, očitujući svoju nespремnost da pred Bogom i ljudima priznaju *mea culpa*!

O onima izvan Crkve, njezinim deklariranim neprijateljima, ne bismo sada govorili ništa, ali bismo se zato obratili nama koji se priznajemo njezinim sinovima. Ako nam je sveta Katolička crkva doista Majka, onda se prema njoj odnosimo kao prema majci, a ne kao prema najgorem neprijatelju. Neka nam uzori u našoj ljubavi prema njoj budu Šem i Jafet, a ne Ham, sva trojica Noini sinovi. O Noi čitamo u Svetom pismu da se je “napio vina i opio, pa se otkrio nasred šatora. Ham, praotac Kanaanaca, opazi oca gola pa to kaza dvojici svoje braće vani. Šem i Jafet uzmu ogrtač, obojica ga prebace sebi preko ramena pa njime, idući natraške, pokriju očevu golotinju. Lica im bijahu okrenuta na drugu stranu, tako te ne vidješe oca gola”⁴⁸.

Tako i mi, nemojmo vikati po trgovima da je naša majka pijanica, pa sve kad bi to i bila, nego je sinovskom ljubavi zaštitimo i njegujemo, da se oporavi, jer ona je naša Majka i Učiteljica (*Mater et magistra*).

48 Post 9, 21-23.